

Beata Stypułkowska

Instytut Teologiczny w Częstochowie

Samokształcenie kierowane w formacji biblijnej katechetów

Pojęcie samokształcenia kierowanego

Samokształcenie kierowane jest względnie samodzielnym uczeniem się pod kierunkiem nauczyciela, który w zależności od potrzeby mniej lub bardziej ingeruje w cele nauczania, treść lub metody¹. Występują w nim dwa podmioty: podejmujący samokształcenie oraz kierujący samokształceniem. C. Maziarz określa samokształcenie kierowane jako

indywidualne przyswajanie wiedzy, umiejętności i nawyków oraz urabianie cech charakteru, realizowane głównie własnym wysiłkiem osoby kształcącej się i wspomaganie częściowo przez inną osobę, której kierownictwu osoba kształcąca się poddała dobrowolnie².

Wymóg dobrowolności jest tutaj bardzo ważny, gdyż efekty kształcenia w największym stopniu zależą od podejmującego samokształcenie. Samokształcenie kierowane oparte na indywidualizacji kształcenia umożliwia dostosowanie toku pracy do uwarunkowań wynikających m.in. z odmienności temperamentu i wieku poszczególnych uczących

¹ W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1996, s. 155.

² C. Maziarz, *Proces samokształcenia*, Warszawa 1966, s. 146.

się osób³ oraz innych czynników. Niektórzy samokształcenie kierowane definiują w ramach studiów zorganizowanych i odnoszą je do studiów zaocznych, wieczorowych i eksternistycznych⁴. Samokształcenie kierowane może być podjęte przez katechizujących w ramach podstawowych studiów teologicznych, jak i w podyplomowym studium doskonalenia katechetów.

W kształceniu kierowanym występują istotne cechy każdego samokształcenia: celowość, krytycyzm dotyczący treści, źródeł informacji, tempa, czasu i efektywności oraz samodzielność w zakresie programowania procesu samokształcenia i jego celu, form i metod uczenia się oraz kontroli wyników⁵. Praca samokształcenia kierowanego koncentruje się wokół instruktażu w dziedzinie techniki pracy, organizowania obserwacji metodycznej, aranżowania rozwiązywania typowych zadań oraz problemów pod kierunkiem prowadzącego samokształcenie, wprowadzania w nowe zagadnienia, wysuwania otwartych problemów do przemyślenia, organizacji wymiany doświadczeń, poglądów, opinii w toku rozmów i dyskusji, wskazywania źródeł wiedzy, oceniania wyników nauki, jak również perspektywicznego planowania⁶.

Proces samokształcenia kierowanego

W strukturze procesu zamierzonego uczenia się można wyróżnić następujące elementy: postrzeganie nowego materiału, jego analiza, następnie synteza wyników analizy z dotychczasową wiedzą, utrwalanie poznanego materiału, kształcenie umiejętności oraz posługiwanie się nabytymi wiadomościami i umiejętnościami w praktyce⁷. Zdarza się, iż podejmujący samokształcenie ogranicza się jedynie do trzech pierwszych wymienionych elementów. Jednak bez systematycznego i świadomego utrwalania oraz wiązania wiedzy teoretycznej z praktyką nie zostaną

³ L. Bandura, *Trudności w procesie uczenia się*, Warszawa 1970, s. 22.

⁴ H. Skrzypczak, *Organizacja i metody samokształcenia. Poradnik metodyczny do pracy samokształceniowej*, Warszawa 1986, s. 7.

⁵ M. T. Kiszczak, *Samokształcenie a rozwój zawodowy nauczycieli*, Warszawa 1990, s. 71.

⁶ C. Maziarz, *Proces samokształcenia*, dz. cyt., s. 172.

⁷ F. Urbańczyk, *Praca samokształceniowa ucznia szkoły korespondencyjnej*, Warszawa 1959, s. 33–41.

osiągnięte cele nauki. Również postrzeganie nowego materiału wraz z natychmiastowym jego utrwaleniem (bez analizy i syntezy, które mają wspomóc zrozumienie treści) jest błędne. Przyjęcie niepełnej struktury procesu uczenia się tylko pozornie zaoszczędza czas nauki. Tak naprawdę – wydłuża. Podejmujący samokształcenie będzie napotykał coraz większe trudności w zrozumieniu nowych treści bądź wykorzystaniu dalszego materiału w praktyce. Doprowadzi to albo do całkowitego porzucenia nauki, albo do konieczności rozpoczęcia jej od początku.

Dla kierującego samokształceniem ważna jest znajomość przyczyn, które osobom dorosłym mogą utrudniać naukę. Najczęściej wymienia się: brak silnej motywacji, wcześniejsze negatywne doświadczenia związane z uczeniem się, wpływ otoczenia, słabszą pamięć, jak i elementy, które mogą utrudniać naukę w każdym wieku, a mianowicie niewłaściwie dobrane metody i środki⁸. Natomiast mocną stroną dorosłych uczniów jest większe doświadczenie oraz bardziej rozwinięte właściwości poznawcze i charakterologiczne, do których należą np.: spostrzeganie, wyobraźnia, myślenie abstrakcyjne, uwaga dowolna i inne⁹. Wszystkie uwarunkowania dorosłych należy brać pod uwagę, gdy planowany jest proces dydaktyczny. Wpływają one nie tylko na zakres materiału przekazywanego studentom, ale przede wszystkim na sposób jego przekazania.

W planowaniu pracy samokształceniowej mamy zatem do czynienia zarówno z problematyką ogólnodydaktyczną, dotyczącą procesu uczenia się, jak również ze szczegółowym zakresem materiału, który winien być opanowany. Aby praca samokształceniowa była skuteczna, podejmujący samokształcenie i kierujący nim winni uwzględniać wszystkie uwarunkowania.

Pierwszym elementem planowania dydaktycznego jest analiza sytuacji wyjściowej. Podjęcie samokształcenia ma sprzyjać uzupełnianiu braków zaistniałych w podstawowym przygotowaniu katechetycznym w ramach studiów teologicznych w zakresie formacji biblijnej. W odniesieniu do katechetów przy planowaniu formacji biblijnej należy uwzględnić ich wcześniejszy kontakt z Pismem Świętym w ramach wykładów, liturgii,

⁸ S. Kaczor, *Nauczyciel w kształceniu pozaszkolnym dorosłych*, Warszawa 1981, s. 66–67.

⁹ Tamże, s. 67–75; W. Szewczuk, *Psychologia człowieka dorosłego*, Warszawa 1959, s. 52 n.

katechezy, indywidualnego lub grupowego studium, podejmowane rodzaje studium biblijnego oraz jego częstotliwość. Wdrażanie do samokształcenia, ukierunkowanie działań na aktywizowanie katechetów, organizowanie różnych form pracy w ramach samokształcenia kierowanego – sprzyja niwelowaniu wszelkich możliwych braków tak w zakresie wiedzy teoretycznej, jak i praktycznej. Podjęta praca samokształceniowa ma służyć jej praktycznemu zastosowaniu w prowadzonych katechezach. Określanie celów zarówno ogólnych, jak i szczegółowych w nauczaniu dorosłych, winno zwracać uwagę na treść oraz umiejętności, które katecheci będą mogli wykorzystać w swoim działaniu¹⁰. Dlatego ważne jest, aby katecheci przez wykonywanie różnorodnych ćwiczeń i zadań wdrażali się do wykorzystywania wiedzy teoretycznej w praktycznym działaniu. Daje to pełniejsze zrozumienie różnych zjawisk dydaktyczno-wychowawczych¹¹. Świadome przyjęcie celów przez podejmujących samokształcenie, przekonanych o ich wartościach, wpłynie na efektywność całego procesu nauczania¹². Istotne jest, by dbać o to, aby sformułowania celów miały w miarę możliwości charakter operacyjny¹³

Wśród metod dydaktycznych w kształceniu dorosłych przewagę uzyskują te, które preferują aktywność, samodzielność, twórczość oraz wdrażają do samokontroli¹⁴, gdyż oprócz ogólnych zasad nauczania ważne jest kształtowanie postawy podejmowania kształcenia ustawicznego¹⁵. Dydaktycy zwracają uwagę na to, że „doskonalenie zawodowe nauczycieli, ich samokształcenie staje się realne wtedy, kiedy nauczyciel

¹⁰ Zasada łączenia teorii z praktyką zdaje się odgrywać w procesie nauczania dorosłych nadrzędną rolę. Ważne jest również wykorzystywanie doświadczeń dorosłych uczniów. Na ten temat zob.: J. Półturzycki, *Dydaktyka dorosłych*, Warszawa 1991, s. 148–151 oraz S. Kaczor, *Samokształcenie nauczycieli studiujących*, Warszawa 1978, s. 132–187.

¹¹ S. Kaczmarek, *Kształtowanie twórczej postawy nauczyciela. Studium z badań nad przygotowaniem kandydatów do zawodu nauczycielskiego*, Wrocław 1960, s. 59; S. Krawcewicz, *Kształcenie i doskonalenie nauczycieli. Problemy i tendencje*, Warszawa 1974, s. 84.

¹² B. Niemierko, *Cele kształcenia*, [w:] *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, red. K. Kruszewski, Warszawa 1994, s. 9–44.

¹³ Na ten temat zob. R. H. Davis, L. T. Alexander, S. L. Yelon, *Konstruowanie systemu kształcenia. Jak doskonalic nauczanie?*, Warszawa 1983, s. 49–113; B. Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 1997, s. 76–103.

¹⁴ F. Urbańczyk, *Dydaktyka dorosłych*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1973, s. 181–188.

¹⁵ Jest to niezbędne również do skutecznego wypełnienia posługi katechetycznej i odnosi się zarówno do formacji intelektualnej, jak i duchowej.

zdobywa samodzielność naukową, a obowiązek staje się potrzebą wewnętrzną¹⁶. Można przyjąć, że taki jest końcowy cel podjęcia procesu samokształcenia kierowanego.

Formacja biblijna katechetów

Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej zatytułowany *Interpretacja Biblii w Kościele* w następujący sposób wypowiada się na temat katechezy:

Egzegeza Słowa Bożego w katechezie (*Sacrosanctum concilium*, 35; *Direct. catech. gen.*, 1971, 16) – ma za pierwsze źródło Pismo Święte, które objaśniane w kontekście Tradycji daje punkt wyjścia, fundament i normę nauczania katechetycznego. Jednym z celów katechezy powinno być wprowadzenie do głębszego rozumienia Biblii i do owocnej lektury, która pozwala odkryć zawartą w niej prawdę Bożą, pobudzającą do odpowiedzi, możliwie jak najbardziej wspaniałomyślniej, na orędzie Boga skierowane przez Jego Słowo do ludzkości (IV C3)¹⁷

Dalej w Dokumencie jest mowa o tym, że katecheza winna wychodzić z kontekstu historycznego objawienia Bożego, aby ukazywać osoby i wydarzenia biblijne w świetle planu Bożego. Zwrócono uwagę na to, że wykorzystuje się różne hermeneutyki, aby przejść z tekstu biblijnego do jego znaczenia zbawczego. Stwierdzono, że owocność katechezy zależy od wartości hermeneutyki i że istnieje niebezpieczeństwo zadowolenia się powierzchownym komentarzem, który ogranicza się do rozważań chronologicznych następstwa wydarzeń i osób¹⁸. W pracy samokształceniowej katecheta winien uczyć się wykorzystywania wartościowych komentarzy biblijnych podczas przygotowywania konspektów katechetycznych.

Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej *Interpretacja Biblii w Kościele* zwraca uwagę na to, że w katechezie mogą być wykorzystane tylko niektóre teksty biblijne¹⁹. W samokształceniu kierowanym zwraca się uwa-

¹⁶ S. Krawcewicz, *Kształcenie ustawiczne nauczycieli*, Warszawa 1989, s. 103.

¹⁷ *Interpretacja Biblii w Kościele. Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzem bibliistów polskich*, przekł. i red. ks. R. Rubinkiewicz SDB, Warszawa 1999, s. 95.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

gę na lekturę całości Pisma Świętego. Katecheta znający całość lepiej będzie interpretował fragmenty.

Omawiany dokument zwraca wreszcie uwagę na wymiar egzystencjalny katechezy biblijnej. Czytamy w nim:

Prezentacja Ewangelii winna być tak prowadzona, aby spowodować spotkanie z Chrystusem, który daje klucz do całego objawienia biblijnego i przekazuje Boże wezwanie, na które każdy powinien odpowiedzieć. Słowo proroków i słowo „sług Słowa” (Łk 1, 2) winno być ukazane jako kierowane obecnie do chrześcijan (IV C3).

Aby wprowadzanie w orędzie biblijne w katechezie było poprawne, katecheci muszą być do tego odpowiednio przygotowani. Zaplanowanie formacji biblijnej katechetów wydaje się zadaniem niezwykle ważnym. Co więcej – świadomość samego katechety, że nie może on poprzestać na biblijnej wiedzy, uzyskanej w ramach podstawowych studiów teologicznych – jest bardzo istotna. Pismo Święte bowiem jest najczęściej stosowanym źródłem formalnym katechezy. Ważne są zatem pytania dotyczące charakteru formacji biblijnej katechetów. Katecheza bowiem nie może być jedynie intelektualnym poznawaniem Bożej prawdy zawartej w Piśmie Świętym czy doświadczeniem emocjonalnym wraz z podjęciem jakiegoś postanowienia, lecz winna być całościowym zaangażowaniem człowieka w relacji do Boga, które sprawia Duch Święty. Pismo Święte musi być odczytywane w tym Duchu, w jakim zostało napisane (KO 12). Stosunek katechety do słowa Bożego powinien przypominać postawę proroków, pełną pokory wobec Słowa, by dobrze je zrozumieć oraz odpowiedzialności – by w sposób właściwy je przekazać tym, do których katecheta-prorok zostaje posłany.

Bez wątpienia warunkiem podstawowym dla katechety jest konieczność podjęcia systematycznego studium biblijnego. W sposób uporządkowany wprowadzi ono bowiem w całość teologii biblijnej, umożliwi poznanie rozwoju historii zbawienia na przestrzeni wieków, nauczy traktowania całego Pisma Świętego jako orędzia Bożego oraz pozwoli zrozumieć poszczególne etapy formowania się tekstu natchnionego, wyróżniania odrębnych tradycji, gatunków literackich, sposobów przekazywania i redagowania ksiąg biblijnych.

Formacja biblijna katechetów oparta jest na wiedzy zdobytej w ramach podstawowego studium teologii. Wytyczne dla takiego studium daje Dekret o formacji kapłańskiej Soboru Watykańskiego II *Optatam totius*. Ponieważ nie ma oddzielnego dokumentu kościelnego dotyczącego formacji katechetów, właściwe będzie przyjęcie tej wskazówki dotyczącej biblijnej formacji kleryków jako aktualnej dla wszystkich głosicieli Słowa. Dekret o formacji kapłańskiej w następujący sposób wypowiada się na temat formacji biblijnej:

Ze szczególnym staraniem należy przysposabiać alumnów do studiowania Pisma świętego, które powinno być jakby duszą całej teologii. Po odpowiednim wprowadzeniu niech dokładnie zapoznają się z metodą egzegezy, wyraźnie zobaczą najważniejsze zagadnienia Objawienia Bożego, a w codziennym czytaniu i rozważaniu świętych ksiąg niech znajdują zachętę i pokarm życia duchowego (nr 16).

Powyższy tekst wymienia trzy elementy: zapoznawanie się z metodą egzegezy (zakres zasad historyczno-literackich), zapoznawanie się z najważniejszymi tematami biblijnymi (zakres teologii biblijnej) oraz praktykowanie codziennego rozważania biblijnego (czytanie duchowe).

Warto zauważyć, że hermeneutyka biblijna stosowana przez katechetów nigdy nie będzie pracą egzegetyczną w znaczeniu ścisłym. Należy ją rozumieć jako prawidłowe wykorzystanie znajomości osiągnięć współczesnej egzegezy biblijnej na poziomie podstawowym. Katecheci w trakcie studiów powinni zwrócić uwagę na ogólne zasady interpretacji Pisma Świętego. Nie zaszkodzi, gdy będą zdobywać informacje o szczegółowej pracy biblistów oraz ich warsztacie pracy. Dobrze jest, gdy człowiek starający się poprawnie zrozumieć sens tekstu biblijnego jest świadomy możliwości różnorodnego ujęcia interpretacji w zależności od podejścia bądź wcześniejszych założeń. W formacji katechetycznej należy z jednej strony przybliżyć pracę biblistów, a z drugiej – starannie nauczyć dokonywania interpretacji na poziomie podstawowym. Chodzi o zdobycie umiejętności właściwego doboru odpowiednich tekstów biblijnych do tematu katechezy, prawidłowego zinterpretowania perykopy biblijnej oraz orientację w literaturze z dziedziny egzegezy, teologii i introdukcji biblijnej.

W zakres ogólnej wiedzy biblijnej wchodzi takie zagadnienia, jak: natchnienie biblijne, kanon, etapy formowania się tekstów biblijnych, znajomość geografii i historii krajów biblijnych oraz zasady hermeneutyki biblijnej. Praktyczna znajomość zasad hermeneutyki biblijnej powinna przyczynić się do umiejętnego korzystania z tekstów biblijnych, zgodnie ze wskazówkami Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Przyczyni się to również do odpowiedzialnego i świadomego kształtowania własnej postawy prorockiej.

Umiejętność ogólnego określania charakteru tekstów biblijnych z uwzględnieniem tradycji żydowskiej ułatwia wstępne usystematyzowanie przekazu biblijnego. Pozwala to na wysunięcie właściwych wniosków co do celu powstania poszczególnych ksiąg oraz tego, jakie treści mogą się w nich znajdować.

Dobre zrozumienie etapów kształtowania się ksiąg biblijnych, wzajemnej relacji między tradycją ustną a jej spisywaniem, uwarunkowań historycznych, w jakich powstawały reinterpretacje²⁰ tekstów wcześniejszych, norm zachowywania i kopiowania zwojów, znaczenia, jakie poszczególne księgi odgrywały na przestrzeni historii, wreszcie okres formowania i określania kanonu ksiąg biblijnych (żydowskiego oraz chrześcijańskiego) – to wstępne informacje, potrzebne do tego, aby w sposób właściwy reagować na biblijne opisy wydarzeń, dziejów poszczególnych osób, plemion czy narodów. Zrozumienie, na czym polega historyczność biblijnego przekazu, daje podstawę do ogólnej orientacji w charakterze tekstów, z którymi spotykamy się, czytając Pismo Święte. Aby osiągnąć ogólną znajomość chronologii poszczególnych ksiąg biblijnych, należy Pismo Święte czytać w powiązaniu z poznawaniem historii narodu wybranego na tle historii powszechnej, z uwzględnieniem geografii biblijnej.

²⁰ Nieznajomość zjawiska reinterpretacji występującego w Biblii często bywa powodem błędnej interpretacji tekstów. Katecheta może uniknąć tego błędu, gdy będzie miał nawyk wyszukiwania różnych fragmentów biblijnych mówiących o tym samym wydarzeniu. Zjawisko reinterpretacji można poznawać również przez czytanie dostępnych komentarzy biblijnych podejmujących to zagadnienie. Zob. np. B. Poniży, *Reinterpretacja wyjścia Izraelitów z Egiptu w ujęciu Księgi Mądrości*, Poznań 1991 czy W. Chrostowski, *Prorok wobec dziejów. Interpretacje dziejów Izraela w Księdze Ezechiela 16, 20 i 23 oraz ich reinterpretacja w Septuagincie*, Warszawa 1991.

Nasuwają się pytania, w jaki stopniu katecheci są przygotowani do tego, by tworzyć biblijną syntezę teologiczną oraz czy można im w ogóle coś takiego proponować? Wydaje się, że prowadząc systematycznie ciągle pogłębiające się studium biblijne, coraz trafniej będą odkrywać przesłanie biblijne w jego prawdzie historycznej i egzystencjalnej. Wszak ich etapem docelowym jest osiągnięcie podstawowej wiedzy biblijnej po to, by potrafili w sposób poprawny interpretować Pismo Święte w ramach katechezy jako słowa Boże skierowane do każdego człowieka. Wiedza biblijna jest niezbędna do prawidłowego interpretowania tekstów biblijnych dla potrzeb katechetycznych. Znajomość Biblii osiąga się przez jej ciągłe i wielokrotne czytanie. Nie można też zapominać ani o konieczności problemowego toku studium, ani też o ustawicznej modlitwie, bez której nie sposób dobrze zrozumieć egzystencjalnego przesłania Biblii jako słowa Bożego, zawsze aktualnego i skutecznego. Stąd też podjęcie samokształcenia kierowanego w zakresie Pisma Świętego będzie służyć także rozwojowi życia duchowego katechety. Nie można bowiem dobrze przekazywać orędzia słowa Bożego, nie będąc jednocześnie jego świadkiem.

Drogą do osiągnięcia dwóch ogólnych celów – spojrzenia na Biblię jako na całość jednego zbawczego orędzia wraz z umiejętnością dostrzegania różnorodności poszczególnych części Pisma Świętego oraz odczytywania Biblii jako zbawczego słowa dla świata współczesnego – jest wdrażanie katechetów do stosowania zasad hermeneutyki biblijnej i modlitewnego wsłuchiwania się w treść ksiąg natchnionych.

Formacja biblijna zatem winna przebiegać na trzech płaszczyznach: stosowania zasad historyczno-literackich, zasad teologicznych oraz czytania egzystencjalnego²¹.

Zwykle przy samokształceniu najczęściej uczący się zaczyna od czytania książek i artykułów o charakterze popularnonaukowym. Potem – na wyższym poziomie – opracowuje referaty, sprawozdania i własne artykuły²². W biblijnej formacji katechetów można wyszczególnić różne

²¹ Na ten temat zob. A. Długosz, B. Stypułkowska, *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, Kraków 2000, s. 35–66. B. Stypułkowska, *Teoretyczne i praktyczne założenia przygotowania katechetów do poprawnej interpretacji tekstów biblijnych z uwzględnieniem form samokształcenia kierowanego*, Kraków 1999, s. 71–104.

²² F. Urbańczyk, *Dydaktyka dorosłych*, dz. cyt., s. 363.

poziomy. Pierwszy i podstawowy poziom pracy samokształceniowej będzie dotyczył zapoznania się z treścią Pisma Świętego przez czytanie poszczególnych ksiąg biblijnych. Na tym poziomie katecheta będzie zapoznawał się z przypisami i komentarzami zamieszczonymi przy tekście w egzemplarzach wydań krytycznych. Ważne jest także, by katecheta przypominał sobie treść wykładów, jakie z zakresu Pisma Świętego odbył w ramach studiów teologicznych. Na wyższych poziomach katecheta będzie czytał odrębne komentarze biblijne, poświęcone różnym księgom oraz będzie zapoznawał się z opracowaniami monograficznymi i artykułami biblijnymi.

Przy samokształceniu dobór książek i artykułów bywa na początku przypadkowy. Samouk nie ma orientacji w literaturze przedmiotu, może mieć też trudności ze sprecyzowaniem celów, do których dąży. Na początku pracy podejmujący samokształcenie nie odróżnia problemów istotnych od drugorzędnych. Dlatego w pierwszych jego poczynaniach występuje duża przypadkowość, nawet chaos. Często również rodzi się w nim niepewność, co do rozumienia poszczególnych tez²³ Tym trudnościom mają zapobiegać formy samokształcenia kierowanego. W niniejszym artykule zostaną omówione dwie formy samokształcenia kierowanego: indywidualne samokształcenie kierowane oraz samokształcenie kierowane w małych grupach²⁴.

Indywidualne samokształcenie kierowane

Forma indywidualnego samokształcenia kierowanego polega na systematycznych spotkaniach podejmującego samokształcenie z kierującym samokształceniem przez określony czas w celu osiągnięcia ustalonych wyników. Możliwa jest tutaj do zastosowania metoda projektów. Charakter spotkań w indywidualnym samokształceniu kierowanym jest typowo dydaktyczny. Forma indywidualnego samokształcenia kierowanego może być wykorzystana w formacji biblijnej katechetów. W ciągu roku lub kilku lat katecheta winien zdobyć doświadczenie, które pozwo-

²³ Tamże, s. 457

²⁴ Na temat tych i innych form samokształcenia kierowanego zob.: B. Stypułkowska, *Teoretyczne i praktyczne założenia przygotowania katechetów...*, dz. cyt., s. 148–167

li mu w pełni samodzielnie podjąć pracę samokształceniową, która winna być permanentna.

Indywidualne samokształcenie kierowane sprzyja indywidualizacji. Dydaktycy zwracają uwagę na indywidualizację kształcenia jako niezbędny element systemu edukacyjnego²⁵, ważny zwłaszcza w prawidłowym kierowaniu samokształceniem innych²⁶. E. Perrott podaje cenne wskazówki dotyczące organizowania indywidualnej nauki pod kierunkiem nauczyciela²⁷. Kierujący samokształceniem na początku pracy winien ocenić umiejętność planowania samodzielnej pracy przez poszczególne osoby. Podejmujący samokształcenie może mieć trudności ze zdefiniowaniem tematu, określeniem celu, metod i pomocy, zarysowaniem następstwa poszczególnych czynności uczenia się, ustaleniem realistycznych terminów dla poszczególnych etapów pracy. W zależności od stopnia samodzielności podejmującego samokształcenie prowadzący winien dostosować swój wpływ do przebiegu procesu uczenia się²⁸.

Współpraca między kierującym a podejmującym samokształcenie będzie koncentrowała się głównie wokół dwóch zagadnień: planowania dydaktycznego i samokontroli. W pracy dydaktycznej zwykle nauczyciel określa cele nauczania. W indywidualnym samokształceniu kierowanym prowadzący wspomaga podejmującego samokształcenie w wyznaczaniu i formułowaniu zarówno celów ogólnych, jak i szczegółowych. Podobnie wygląda sprawa z weryfikacją wyników nauki. Prowadzący nie zajmuje się egzaminowaniem, ale wdraża swojego podopiecznego do systematycznej samokontroli. Jedynie w samokształceniu kierowanym przy pomocy materiałów pomocniczych nauczania programowanego oraz w kształceniu korespondencyjnym rola szkoły jest większa.

Prawidłowe planowanie pracy samokształceniowej jest warunkiem zrealizowania zamierzeń. Plan dydaktyczny powinien być kompleksowy,

²⁵ T. Lewowicki, *Indywidualizacja kształcenia. Dydaktyka różnicowa*, Warszawa 1977, s. 83.

²⁶ C. Maziarz, *Proces samokształcenia*, dz. cyt., s. 173.

²⁷ E. Perrott, *Efektywne nauczanie. Praktyczny przewodnik doskonalenia nauczania*, Warszawa 1995, s. 103–148.

²⁸ S. Pacek wymienia fazy analityczne i realizacyjne działań samowychowawczych, które odnoszą się również do samokształcenia, i zwraca uwagę, iż każda z tych faz wymaga innej interwencji kierującego, zob.: S. Pacek, *Jak kierować samowychowaniem uczniów*, Warszawa 1984, s. 49–50.

ujmujący nie tylko pracę z podstawowymi źródłami, ale i inne formy, jak np. dyskusje itd. W swoich założeniach plan winien być realny do wykonania. Zazwyczaj podczas pierwszych planów dydaktycznych występuje błąd maksymalizmu. Kierujący samokształceniem winien umiejętnie reagować na wyraźne niedociągnięcia planowania nauki, nadając każdemu planowi charakter operatywności. Daje to możliwość prowadzenia ewentualnych zmian w zależności od napotykaných trudności.

Organizowanie własnej nauki wymaga podjęcia planowania przebiegającego etapami²⁹. Pierwszy z nich dotyczy określenia tematu. Ważna jest jego konkretyzacja i pewna szczegółowość. Temat główny winien być podzielony na zagadnienia podrzędne. Jest to równoznaczne z wyznaczeniem celów: ogólnego – dla całej pracy i szczegółowych – dla poszczególnych etapów. Następnie wyszczególniamy pomoce i źródła informacji, z których będziemy korzystać w trakcie pracy. Będą do nich należeć słowniki, encyklopedie i atlasy biblijne, prace monograficzne i podręczniki. Wśród pomocy mogą się znaleźć również filmy biblijne. Do źródeł informacji możemy zaliczyć konkretne czasopisma, a nawet osoby. Kolejny etap polega na określeniu następstw poszczególnych czynności w trakcie uczenia się. Łączy on ze sobą realizację celów z wykorzystaniem pomocy. Należy określić sekwencje czynności i metody, jakimi się będziemy posługiwać. Przydatny jest kontakt uczącego się z prowadzącym po każdym szczegółowym etapie pracy. Planowanie kończy wyznaczanie realistycznych terminów. Określenie terminów pomaga podejmującemu samokształcenie pracować w pewnych ramach czasowych, prowadzącemu zaś dostarcza informacji o realizacji celów uczenia się. Aby proces samokształcenia był skuteczny, terminy winny być wytyczane dla każdego etapu pracy, zaś przesunięcia czasowe – niewielkie.

Do zadań kierującego samokształceniem należy dbałość o taki dobór metod, które będą dostosowane do cech osobowościowych podejmującego samokształcenie, do jego warunków zewnętrznych i predyspozycji wewnętrznych oraz będą uwzględniały jego zainteresowania. Ważne jest również poznanie motywów podjęcia samokształcenia przez kierowanego, gdyż zachodzi silny związek między motywacją a aktywnością

²⁹ E. Perrott, *Efektywne nauczanie*, dz. cyt., s. 103–148.

człowieka³⁰, a co się z tym wiąże – z wynikami kształcenia. Motywację w procesie samokształcenia można i należy wzmacniać³¹. Aby sprostać tym zadaniom, kierujący powinien posiadać pewną podstawową wiedzę psychologiczną, która ułatwi mu poznanie swego podopiecznego, zwłaszcza pod kątem jego możliwości, wpływających z jego temperamentu i stylu poznawczego³². Inaczej będzie organizować swoją pracę osoba o stylu działania impulsywnym, inaczej o stylu działania ostrożnym, a jeszcze inaczej – zrównoważonym. Kierujący samokształceniem w wydajny sposób może pomóc radą w organizowaniu nauki własnej, gdy trafnie rozpozna właściwości psychiczne ucznia.

Forma indywidualnego samokształcenia kierowanego przydatna jest dla osób preferujących samodzielność oraz posiadających dość jasno sprecyzowane zainteresowania, pragnących skoncentrować się na wybranym przez siebie problemie. Bezpośredni kontakt z prowadzącym samokształcenie umożliwia lepsze zastosowanie ogólnych zasad pracy samokształceniowej w konkretnych uwarunkowaniach dotyczących zarówno uczącego się, jak i podjętego zagadnienia. Pomocne będzie stosowanie dydaktycznej metody wspomagania samodzielnej nauki uczniów.

Organizacja nauki własnej w zakresie poznawania Pisma Świętego powinna dotyczyć różnego rodzaju studium biblijnego³³ a także problemów związanych ze stosowaniem zasad historyczno-literackich, teologicznych oraz egzystencjalnego odczytywania przesłania biblijnego, stosowanych przy interpretacji. Najłatwiej będzie przeprowadzić samo studium biblijne oraz zapoznawanie się z wszelkiego rodzaju komenta-

³⁰ R. Mucchielle, *Les methodes actives dans le pedagogie des adultes. Connaissance du probleme*, Paris 1975, s. 66–78 ; na temat rozwijania motywacji samowychowawczej uczniów zob.: S. Pacek, *Jak kierować samowychowaniem uczniów*, dz. cyt., s. 51–69.

³¹ J. Słomińska, *Psychologiczno-socjologiczne podstawy aktywizowania*, [w:] *Aktywizowanie katechizowanych*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 1997, s. 17; na temat kierowania motywacją uczenia się zob.: B. Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką*, dz. cyt., s. 44–50.

³² Cz. Nosal, *Style poznawcze*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa 1996, s. 744–745; tenże, *Psychologiczne modele umysłu*, Warszawa 1990; G. Claus, *Psychologia różnic indywidualnych w uczeniu się*, Warszawa 1987; A. Matczak, *Style poznawcze*, Warszawa 1982; J. Strelau, *Temperament – osobowość – działanie*, Warszawa 1985.

³³ B. Stypułkowska, *Rodzaje studium Pisma Świętego*, [w:] *Poznanie Boga*, red. B. Kozłowski, B. Stypułkowska, Częstochowa 2003, s. 68–87; taż, *Studium biblijne katechety w ujęciu dydaktycznym*, „Polonia Sacra” V (XXIII) nr 8/52 (2001), s. 363–390.

rzami i pomocami biblijnymi (filmy, atlasy, przezrocza). Można powiedzieć, że te czynności należy wykonywać samodzielnie nawet wtedy, gdy uczestniczy się w pracach zespołu biblijnego.

Wśród metod biblijnych do indywidualnej pracy samokształceniowej przydatne są zwłaszcza metody *lectio divina*: czytanie kursoryczne, systematyczne i pragmatyczne, metody interpretacyjne, wymagające samodzielnego studium. Należą do nich metody Dowella, parafraza, różne rodzaje tematycznego czytania Biblii, ćwiczenia egzegetyczne, synopsa, uczenie się słów Pisma Świętego na pamięć, czytanie przekładów Biblii, przepisywanie tekstów krótkich oraz analiza tekstów narracyjnych czy prowadzenie dziennika biblijnego. Metody egzystencjalne, które oparte są na modlitewnym odczytywaniu słowa Bożego, zwłaszcza medytacja biblijna, słowo życia połączone z rachunkiem sumienia, godziny Janowe czy ewangeliczna rewizja życia, winny być stosowane z należytą gorliwością w indywidualnym studium biblijnym³⁴.

Warto zauważyć, że w indywidualnym samokształceniu kierowanym podjętym dla formacji biblijnej nie chodzi jedynie o uzyskanie określonych wiadomości. Formacja katechety zawsze będzie odbywać się na płaszczyźnie intelektu, emocji i praktyki. Można powiedzieć, że kierowanie samokształceniem w pewnym stopniu staje się również wspieraniem procesu samowychowania³⁵. Biblijna formacja katechetów wchodzić będzie w zakres życia duchowego, gdyż jest formacją życia chrześcijańskiego.

Samokształcenie kierowane w małych grupach

Forma samokształcenia kierowanego w małej grupie polega na systematycznych spotkaniach samokształceniowych w grupie od 3 do 7 osób. Kierujący samokształceniem może prowadzić kilka grup. Jego obecność na spotkaniach nie jest konieczna. Lepiej, gdy uczestnicy poszczególnych grup wybiorą spośród siebie animatora, czyli odpowie-

³⁴ Na temat wymienionych metod zob.: A. Długosz, B. Stypułkowska, *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, dz. cyt., s. 92–115.

³⁵ S. Pacek, *Jak kierować samowychowaniem uczniów*, dz. cyt., s. 35–36.

działnego za przebieg spotkań³⁶. Animator może być wyznaczony na cały okres pracy grupowej lub każdorazowo na jedno spotkanie. Do jego obowiązków należy koordynacja pracy grupowej oraz przygotowanie sprawozdania dla kierującego samokształceniem. Spotkania mogą odbywać się nie częściej niż raz w tygodniu i nie rzadziej niż raz w miesiącu. Na pierwszym spotkaniu uczestnicy wybierają zakres tematyczny, wyznaczają cele i ustalają czas trwania pracy grupowej.

Forma samokształcenia kierowanego w małych grupach może być wykorzystana w permanentnej formacji biblijnej katechetów w ramach ich doskonalenia. Małe grupy mogą tworzyć katecheci tej samej szkoły, parafii czy dekanatu. Wskazane jest różnicowanie uczestników. Stażyści mogą wówczas wiele skorzystać z doświadczenia nauczycieli mianowanych czy dyplomowanych w zakresie praktyki szkolnej, sami zaś mogą być źródłem wiedzy wyniesionej z niedawno odbytych studiów wyższych.

Zespoły mogą być trwałe, przechodzące wspólnie przez poszczególne etapy zdobywania wiedzy biblijnej i tworzone na okres co najmniej jednego roku. W takich grupach możemy liczyć na lepsze wyniki, pracę bardziej systematyczną oraz budowanie więzi osobowych³⁷, co jest bardzo istotne przy stosowaniu metod egzystencjalnych. Zespoły formujące się dla wykonania jednego zadania mają charakter okolicznościowy, krótkotrwały. Taka forma pracy może zostać zastosowana przy metodzie projektów. Praca w krótkotrwałych zespołach również ma swoją wartość.

W kontekście pracy samokształceniowej praca zespołowa może być jedynie uzupełnieniem indywidualnego uczenia się poszczególnych uczestników grupy. F. Urbańczyk wyraźnie stwierdza:

uczenie się zespołowe tylko wtedy ma wartość, gdy opiera się na starannej pracy indywidualnej każdego uczestnika. Jeżeli poszczególni uczestnicy nauki zespołowej przestają indywidualnie pracować nad nowym materiałem, licząc na to, że na zebraniu zespołu z nim się zapoznają, wtedy zespół samokształceniowy przekształca się w komplet korepetycyjny³⁸.

³⁶ Za tym rozwiązaniem opowiadają się J.-A. Reid, P. Forrestal, J. Cook, *Uczenie się w małych grupach w klasie*, Warszawa 1996, s. 33.

³⁷ Tamże, s. 140–141.

³⁸ F. Urbańczyk, *Praca samokształceniowa ucznia szkoły korespondencyjnej*, Warszawa 1959, s. 181.

Spotkania w małych grupach dają możliwość konfrontacji własnego dorobku z innymi. Dla jednostki przynależność do małej grupy jest ważna³⁹, bywa dla niej punktem odniesienia. W małej grupie bowiem dokonuje się transmisja norm, wartości i informacji⁴⁰. Dyskusje w małej grupie wpływają na obiektywizację problemów, a dla katechety są próbą praktycznego przetransponowania własnej wiedzy. Przygotowanie referatu dla uczestników grupy zmusza katechetę do syntezy, wybrania kluczowych elementów oraz całościowego, a krótkiego opracowania danego tematu. Przy takich ćwiczeniach dużo łatwiej w pełni samodzielnie przygotować później katechetyczny konspekt, opierając się na własnych poszukiwaniach i przemyśleniach, a nie wyłącznie na propozycjach podręczników metodycznych.

M. Kaszkowski w następujący sposób przedstawia wartość spotkań w małych grupach:

korzyść wynikająca ze spotkań grupowych może być wszechstronna. Uczestnicy mogą umocnić swoją wiarę przez rozważanie Pisma Świętego, pogłębić swoją wiedzę religijną dzięki słuchaniu opinii innych ludzi, uczyć się rozumieć poglądy odmienne od swoich. Przez wypowiedzanie się dochodzą nie tylko do lepszego zrozumienia prawd wiary i zagadnień moralnych, ale ponadto do lepszej umiejętności przekazywania innym osobom swoich myśli i odczuć. Wspólna zaś modlitwa uczy uczestników nawiązywania osobistego kontaktu z Bogiem⁴¹

Trudno przecenić zalety małych grup⁴². Również w pracy samokształceniowej mogą one odgrywać ważną rolę⁴³. Badania przeprowadzone wśród nauczycieli wykazały, że opowiadają się oni za zespołowymi formami samokształcenia połączonymi z pracą indywidualną⁴⁴. Uczestnicy małych grup dzielą się między sobą swoimi spostrzeżeniami, stawiają pytania, dyskutują.

W dydaktyce współczesnej dostrzega się efektywność pracy w małej grupie. Współpraca intelektualna w grupie daje większe efekty niż praca

³⁹ R. Mucchielle, *Le travail en equipe. Connaissance du probleme*, Paris 1975, s. 41.

⁴⁰ J. Szmatka, *Małe struktury społeczne*, Warszawa 1989, s. 329–338.

⁴¹ M. Kaszkowski, *Poradnik animatora. Podstawy chrześcijańskiej formacji*, Katowice 1988, s. 8.

⁴² DCG [1971] 76.

⁴³ S. Kaczor, *Samokształcenie nauczycieli studiujących*, dz. cyt., s. 56.

⁴⁴ M. Rataj, *Samokształcenie nauczycieli, stan i potrzeby*, Wrocław–Kraków 1972, s. 237

jednostkowa⁴⁵. Większa liczba informacji, przepływ różnorodnych myśli i interpretacji wpływa na osiągnięcia dydaktyczne: uczestnik grupy zwykle uczy się więcej niż gdyby był sam. Łatwiej i trwalej też zapamiętuje potrzebną wiedzę, gdyż regularne spotkania zmuszają go do ciągłego operowania zdobytymi wiadomościami. Praca w małych grupach wytwarza atmosferę poszukiwania, zapału, która udziela się wszystkim, ogarnia nawet osoby z reguły bierne⁴⁶. Małe zespoły wyzwalają inicjatywę, umożliwiają przedyskutowanie różnych problemów, a tym samym lepsze zrozumienie wielu spraw, ułatwiają przejście od zasad ogólnych do osobistych decyzji, inspirują do apostolstwa⁴⁷. Interakcje zachodzące między członkami wpływają na rezultaty uczenia się⁴⁸. Małe grupy odgrywają duże znaczenie w aktywizacji jednostek, a ich cechą charakterystyczną jest tworząca się więź emocjonalna między członkami, u podłoża której leżą przeżycia wspólnego działania⁴⁹.

Wśród warunków działania małej grupy wymienia się: wspólny cel, bezpośrednie spotkania uczestników, dobrowolność uczestnictwa, aktywność wszystkich członków oraz wewnętrzną organizację pracy, co domaga się wyznaczenia osoby koordynującej działania⁵⁰. Oczywiście, kierujący samokształceniem małych grup winien pamiętać, iż mogą być grupy dobrze i źle funkcjonujące (inaczej efektywne i nieefektywne)⁵¹.

⁴⁵ J. Słomińska, *Psychologiczno-socjologiczne podstawy aktywizowania*, art. cyt., s. 25; R. Mucchielle, *Les methodes actives dans la pedagogie des adultes*, dz. cyt., s. 59–60.

⁴⁶ W. Okoń, *Podstawy wykształcenia ogólnego*, Warszawa 1976, s. 339; J. Bartecki, *Aktywizacja procesu nauczania poprzez zespoły uczniowskie*, Warszawa 1958, s. 119–120.

⁴⁷ J. Słomińska, *Mechanizmy i funkcje grup młodzieżowych*, Warszawa 1986, s. 26.

⁴⁸ R. M. Gagné, L. J. Briggs, W. W. Wagner, *Zasady projektowania dydaktycznego*, Warszawa 1992, s. 262.

⁴⁹ J. Bartecki i E. Chabior, *O nową organizację procesu nauczania. Problemowe nauczanie w zespołach*, Warszawa 1963, s. 102.

⁵⁰ F. Urbańczyk, *Dydaktyka dorosłych*, dz. cyt., s. 424–425. 459; A. Godin przeprowadza analizę różnych grup w *La vie des groupes dans l'Eglise*, Paris 1969, s. 27–50. J. Słomińska zwraca uwagę na zjawiska psychospołeczne zachodzące w małych grupach, zob.: J. Słomińska, *Mechanizmy i funkcje grup młodzieżowych*, dz. cyt., s. 8–20. O dynamice i strukturach małych grup zob. także: W. Wosińska, *Kierowanie ludźmi w świetle psychologii społecznej*, Warszawa 1985, s. 69–79; R. Mucchielli, *La dynamique des groupes. Connaissance du probleme*, Paris 1976, s. 88–90. O organizacji i metodach pracy w zespołach zob.: C. Maziarz, *Proces samokształcenia*, dz. cyt., s. 136–141.

⁵¹ J. Turowski, *Socjologia. Małe struktury społeczne*, Lublin 1993, s. 97–105; J. Słomińska, *Psychologiczno-socjologiczne podstawy aktywizowania*, art. cyt., s. 19–31; J.-A. Reid, P. Forrestal, J. Cook, *Uczenie się w małych grupach w klasie*, dz. cyt., s. 57–58.

J. Pólturzycki wskazuje na trzy warunki powodzenia pracy w zespole samokształceniowym⁵². Należy do nich skuteczne i rozsądne planowanie celów samokształceniowych wraz z określeniem krótkoterminowych zadań zarówno dla poszczególnych uczestników, jak i dla całej grupy. Następnym warunkiem jest stosowanie różnorodnych metod i pomocy dydaktycznych w zdobywaniu wiedzy. Warunek trzeci zaś to łączenie pracy zespołowej z indywidualną przez każdego uczestnika, o czym była mowa wyżej. Uczestniczenie w spotkaniach małej grupy nie gwarantuje osiągnięcia celów samokształceniowych. Podstawą jest własny wysiłek każdego uczestnika w zdobywaniu wiedzy i umiejętności. Wyniki pracy indywidualnej w ramach zespołu zostaną poddane kontroli, uzupełnieniu, analizie i utrwaleniu przez dyskusję, rozmowy czy sprawozdania. Inspirowanie pracy samokształceniowej w małych grupach jest dla kierującego samokształceniem zadaniem niełatwym, ale ważnym i dydaktycznie wartościowym⁵³. Jego zadanie nie polega na bezpośrednim nauczaniu, lecz na pośrednim oddziaływaniu na pracę grupy. Winien on pomagać animatorowi w ułożeniu dobrego planu każdego spotkania oraz ogólnego, rocznego programu zajęć małej grupy. Kierujący samokształceniem w małych grupach odpowiedzialny jest za ogólną organizację ich pracy. Winien zwrócić uwagę na relacje wewnątrzgrupowe i zapewnić odpowiednie warunki dla działalności poszczególnych grup. Dobra organizacja pracy w zespole występuje wtedy, gdy uczestnicy mają jasno określone zadania i gdy wyznaczone jest miejsce, czas, temat i kolejność zajęć zespołu⁵⁴.

W dydaktyce wyróżnia się różne rodzaje pracy grupowej⁵⁵. Praca jednolita polega na tym, że wszystkie małe grupy podejmują te same zadania (wyznaczone przez prowadzącego), potem zaś następuje konfrontacja wyników. Praca zróżnicowana natomiast polega na tym, że poszczególne

⁵² J. Pólturzycki, *Wdrażanie do samokształcenia*, Warszawa 1983, s. 115.

⁵³ Tamże, s. 281.

⁵⁴ W. Okoń, *Nauczanie problemowe we współczesnej szkole*, Warszawa 1987, s. 63; *Metody i przykłady programowania dydaktycznego*, red. C. Kupisiewicz, Warszawa 1970; T. Nowacki, T. Karwat, W. Kazimierski, A. Suchanek, *Podstawy nauczania programowanego*, Warszawa 1972; F. Urbańczyk, *Praca samokształceniowa ucznia szkoły korespondencyjnej*, dz. cyt., s. 183.

⁵⁵ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1996, s. 224; Tenże, *Nauczanie problemowe we współczesnej szkole*, dz. cyt., s. 283.

grupy wykonują odrębne zadania (często wyznaczone przez samych uczestników). Mogą później dla szerszego ogółu zaprezentować rezultaty swej pracy. W biblijnej formacji katechetów obie formy umożliwiają uzyskanie dobrych wyników pracy zespołów samokształceniowych, z tym że praca jednolita przeznaczona jest raczej dla grup rozpoczynających samokształcenie, zaś zróżnicowana – dla grup zaawansowanych.

W formacji biblijnej tworzenie małych grup jest formą jak najbardziej optymalną do wprowadzania w stosowanie zasad hermeneutyki biblijnej dla potrzeb katechezy. W małych grupach bez wyjątku można stosować wszystkie metody (i te przeznaczone dla zespołów, i te oparte na samodzielnym działaniu). Rozwiązywanie problemów jest sprawniejsze w zespole niż w samotności i wymaga mniej czasu oraz mniejszego nakładu sił. Nie do zastąpienia jest również doświadczenie świadectwa chrześcijańskiego, wynikające ze stałego wgłębiania się w słowo Boże oraz możliwość liturgicznej celebracji, opartej na wsłuchiwanie się w teksty Biblii.

Z metod biblijnych pierwszeństwo w pracy małych grup uzyskują metody oparte na dzieleniu się egzystencjalnym odczytywaniem słowa Bożego, dramatyzacji oraz podziale pracy między uczestnikami. Należą do nich: wszystkie biblijne metody dramatyzacyjne; z metod egzegetycznych (interpretacyjnych) zwłaszcza związane z pracą grupową – metoda tzw. krótkich formuł wiary, grupowe metody biblijnej analizy tekstu oraz zagadki i gry biblijne; z metod egzystencjalnych – metoda Västers, dzielenie się Ewangelią, ewangeliczna rewizja życia, metoda wspólnot neokatechumenalnych, słuchanie Boga czy słowo życia. W pracy grupowej można stosować również inne metody, jak np. studium tematyczne i biograficzne, metody Dowella, ćwiczenia egzegetyczne itd. Często stosowanie danej metody w pracy zespołowej jest konieczne do zdobycia umiejętności poprawnego z niej korzystania. Również przy nabieraniu wprawy w tworzeniu wszelkich syntez teologii biblijnej początkowo wskazana jest praca w małej grupie z zastosowaniem dyskusji seminaryjnej.

Z metod dydaktycznych dla pracy w małych grupach przydatne są te, które polegają na wymianie myśli, doświadczeń i wyników pracy, zwłaszcza różnego rodzaju dyskusje, czy metoda „burzy mózgow”

Z formą samokształcenia kierowanego w małej grupie winien się spotkać każdy katecheta: albo na początku podjęcia samokształcenia – wtedy będzie to dodatkowy impuls motywacyjny, albo też w trakcie sa-

moksztalcenia, gdy posiada już pewny zbiór wiadomości biblijnych – aby uporządkować, zsyntetyzować i skonfrontować swoje wyniki pracy samokształceniowej z innymi. Grupy mogą być różnorodne. Nie ma sztywnych reguł w tym względzie. Będziemy mieć do czynienia bądź to z grupami „początkujących”, bądź też takimi, w których są osoby zaawansowane w samokształceniu i wraz z nimi osoby, które podejmują dopiero taką pracę. Dobrze jest, gdy początkujący ma wybór – albo włączyć się od razu w grupę zaawansowanych, albo rozpocząć pracę w nowo powstającej grupie początkujących.

Podsumowanie

Samokształcenie kierowane, będące względnie samodzielnym uczeniem się pod kierunkiem nauczyciela, może być bardzo przydatne w permanentnej formacji biblijnej katechetów. Formacja ta winna ugruntowywać i pogłębiać wiedzę i umiejętności zdobyte w ramach podstawowych studiów teologicznych.

Praca samokształceniowa będzie wychodzić od studium biblijnego, gdyż najważniejsze dla katechety jest poznanie treści poszczególnych ksiąg Pisma Świętego. Temu studium będzie towarzyszyła lektura komentarzy biblijnych, a na dalszym etapie również monografii i artykułów naukowych. Następnie katecheta będzie nabierał biegłości w interpretacji poszczególnych perykop dla potrzeb katechetycznych.

W niniejszym artykule podjęto zagadnienie formacji katechetów w zakresie Pisma Świętego, a także omówiono dwie formy samokształcenia kierowanego: indywidualne samokształcenie kierowane oraz samokształcenie kierowane w małych grupach. Obie formy mogą być przydatne zarówno w trakcie podstawowych studiów teologicznych, jak i w podyplomowym studium doskonalenia katechetów.

Guided self-education in biblical formation of catechists

Summary

Guided self-education, which is a relatively independent learning under the direction of a teacher, can be remarkably helpful in permanent biblical formation of catechists. This formation should consolidate and deepen the knowledge and skills acquired during the basic theological studies.

The self-educational work will start from the biblical study, because the acquaintance with the contents of individual books of Holy Scripture is the most important for a catechist. This study will be accompanied by reading biblical commentaries, and during further stages also monographs and scientific papers. Then a catechist will develop a mastery in interpretation of individual pericopes for catechetical purposes.

The present paper concerns the problem of catechists' formation regarding Holy Scripture, as well as discusses two forms of guided self-education: individual guided self-education and guided self-education in small groups. Both forms can be useful in the course of basic theological studies as well as during the postgraduate studies improving catechists' proficiency.